

ПРИКЛАДНА ПСИХОЛОГІЯ. ПРОФЕСІЙНА Й ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.9.072.4

DOI <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2021.6/04>

Азаренков О.Г.

Донецький державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДЧУТТЯ СТРЕС-ФАКТОРІВ КУРСАНТАМИ У СПЕЦИФІЧНИХ УМОВАХ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

У статті йдеться про вивчення факторів стресу, які відчують курсанти у специфічних умовах навчання в закладах вищої освіти МВС України. Стрес-фактори побуту, навчання і виконання службових обов'язків вивчалися за допомогою анкетування. У другій частині анкетування з'ясувалось уявлення курсантів про значні стресори їх майбутньої професійної діяльності. Отримані результати було проаналізовано окремо для кожного курсу курсантів з урахуванням зміни умов навчання на молодших і старших курсах.

Рівень наявного психологічного стресу у курсантів було визначено із застосуванням методики «Шкала психологічного стресу PSM-25».

У ході дослідження було встановлено, що курсанти першого курсу відчували вплив стрес-факторів: недостатність часу на відпочинок, ранній підйом, проживання в гуртожитку казарменого типу, ранкова зарядка, великий колектив, гомін, черги, побудова міжособистісних відносин між курсантами, екзамени, закриття заборгованостей по навчанню, добові наряди, стройова підготовка, нічний підйом по тривозі, шиккування, вивчення статуту.

Більшість курсантів 2, 3, 4 курсів зазначило, що стрес-факторів у побуті курсантів за останній рік вони особисто не відчували. За напрямом навчання чутливим стресором для курсантів 3 і 4 курсів була підготовка і здача державних іспитів.

В уявленнях курсантів випускних курсів про умови і обов'язки майбутньої професійної діяльності були значно виражені такі стрес-фактори: ненормований робочий день, праця у вихідні, відсутність часу на особисте життя, дуже інтенсивний режим праці, негативне ставлення до поліцейського з боку населення, ситуації де потрібно задіяти силові дії.

В уявленнях курсантів першого курсу щодо стрес-факторів у роботі поліцейського зазначені: відповідальність за життя людей, власні вчинки та загроза для власного життя і здоров'я.

Аналіз результатів дослідження надав змогу прийти до висновку, що стресори, дію яких відчують курсанти на різних етапах навчання, мають обмежений, короткотривалий вплив на особистість і з часом інтегруються в систему необхідних для професійної діяльності поліцейського якостей.

Ключеві слова: стрес, професійний стрес, стресори в роботі поліцейського, стрес-фактори навчання курсантів ЗВО МВС України.

Постановка проблеми. Діяльність правоохоронців належить до групи професій екстремального профілю і характеризується значним впливом стресогених факторів, що зумовлює особливі вимоги до психологічних якостей особистості, які забезпечують ефективність її праці [8]. Специфіка діяльності в особливих та екстремальних умовах праці висуває додаткові вимоги до особистісних

та індивідуальних якостей майбутніх поліцейських, таких як ситуації підвищеної фізіологічної та психологічної напруги, швидкий темп виконання обов'язків, велика відповідальність за професійні дії. Для розвитку професійно важливих особистісних якостей та формування стресостійкості в закладах вищої освіти МВС України створюються специфічні умови навчання курсантів, які суворо

регламентують: правила поведінки й спілкування в курсантських колективах, вибудовування відносин на принципі субординації, проживання в приміщенні казармового типу, примусове обмеження спілкування з сім'єю та близьким оточенням, чітке визначення часу, який виділяється для власних потреб та інше. Під час проходження практики курсанти можуть стикаються з вербальною і фізичною агресією правопорушників під час їх затримання, емоційними проявами постраждалих і свідків, що є значним стресором для юної людини.

Сьогодні психологічна наука відходить від розуміння особистості як набору автономних рис, компонентів і властивостей – це розуміння поступово заміщується уявленням про її цілісну, системну, інтегративну природу. Інтегративні характеристики стресостійкості курсантів включають у себе: адекватну самооцінку, рівень особистісної та ситуативної тривожності, рівень нервово-психічного напруженості, працездатність, вмотивованість, емоційну стійкість, що реалізуються в когнітивній, емоційній, вольовій, мотиваційній, поведінковій сферах діяльності та забезпечують успішне досягнення цілей у складній емоційно складній обстановці, а також збереження біологічного, фізіологічного й психічного гомеостазу особистості. Відтак психологічне дослідження стресостійкості курсантів закладів вищої освіти МВС України передбачає опертя щонайменше на два наукові підходи – інтегративно-особистісний та діяльнісний.

На цей час актуальним залишається питання про інтеграцію існуючих парадигмальних диспозицій щодо стресостійкості особистості як психологічної умови формування професійної стресостійкості курсантів ЗВО МВС України.

Аналіз наукових досліджень та публікацій.

Із першої половини минулого століття по теперішній час стрес і його наслідки є об'єктом досліджень для багатьох вітчизняних і закордонних науковців. Традиційна теорія, в межах якої стрес визначається як неспецифічна фізіологічна реакція організму на вплив різних несприятливих стрес-факторів [2], була доповнена і збагачена дослідженнями інших науковців. Науковці поділяють стрес на гострий і хронічний [15]. Вплив стресорів на людину вивчають з урахуванням когнітивної оцінки людиною ситуації, яка склалася, та її особистісних ресурсів для подолання цієї ситуації [3]. Сучасні дослідження доводять вплив стресу на мислення, поведінку людини [4], пам'ять [5], увагу, моторно-зорову

координацію та процеси прийняття рішень [6]. Науковці продовжують поглиблено вивчати дію тривалого стресу на організм людини, вважають його значним фактором ризику розвитку серцево-судинних, інфекційних захворювань, головного болю або запальних захворювань кишечника [7]. Разом із наслідками дії стресу на людину активно вивчається природа його виникнення, тобто стресори, що його породжують. Такі дослідження проводяться з метою попередження виникнення стресу шляхом реорганізації умов праці, які викликають тривалий стрес у людини, та розвитку стресостійкості особистості, якщо такі умови змінити не можливо. Правоохоронна діяльність входить до переліку найбільш стресових професій [8], суттю якої є реагування на надзвичайні події. Такі події можуть викликати у поліцейського гострий травматичний стрес, який завдає шкоди психологічному і фізичному здоров'ю правоохоронця. Таку вірогідність підтверджують проведені в США [12] та Європі [13] дослідження, в яких було з'ясовано, що 12–35% працівників поліції страждають різними розладами психологічного здоров'я – від тривожного розладу до ПТСР.

Вітчизняні дослідники основними факторами гострого (операційного) стресу в роботі поліцейського визначають: необхідність застосовувати силу та примус, високу відповідальність за свої дії, необхідність приймати швидкі рішення в умовах інформаційної невизначеності, зіткнення з асоціальними елементами, професійний ризик, який несе загрозу життю чи здоров'ю поліцейського [1].

Водночас дослідження Wexler і Logan з'ясували, що самі співробітники поліції не схильні часто згадувати небезпеку як стресор [9]. Всупереч загальним уявленням про гострі професійні обставини, які викликають найбільш руйнівний стрес в роботі поліцейського, дослідниками був виявлений домінуючий вплив рутинних, щоденних чинників, які створюють умови для розвитку у правоохоронця хронічного стресу, що містить в собі повільну патологічну загрозу [10]. Більш того, Violanti і Aron повідомили, що вплив групи організаційних стресорів на загальний рівень стресу в 6,3 рази вагомий за чинники гострого стресу, якій виникає безпосередньо під час надзвичайної події. Такими чинниками можуть бути робота за змінами, нестача часу, відсутність підтримки керівництва та інші.

Продовжуючи дослідження в цьому напрямі, вітчизняними дослідниками були виявлені рівні незадоволеності сучасних українських поліцей-

ських своєю роботою [14], які вони пояснюють впливом негативних наслідків стресу, що потребує ретельного аналізу механізму його виникнення, розпочинаючи зі стрес-факторів.

Мета статті – дослідити особливості стрес-факторів у специфічних умовах навчання в закладах вищої освіти МВС України та з’ясувати уявлення курсантів про стресори їхньої майбутньої професійної діяльності.

Методи дослідження: теоретичний – аналіз наукової літератури, порівняння, узагальнення, систематизація отриманої в ході емпіричного дослідження інформації; емпіричний – анкетне опитування «Причини стресу» та методика «Шкала психологічного стресу PSM-25»; для математичного і статистичного аналізу був використаний критерій кутового перетворення Фішера.

Виклад основного матеріалу.

Вибірку дослідження склали 620 курсантів Донецького національного університету внутрішніх справ (далі ДонДУВС). Дослідженням було охоплено 240 курсантів першого курсу, 236 курсантів другого курсу, 84 курсанти третього курсу і 60 курсантів четвертого курсу. Дослідження проводилось в останній тиждень навчання навчального року 2020/21 напередодні випуску для 120 курсантів (3, 4 курс) та навчальної чи службової практики й літніх канікул для інших.

На першому етапі дослідження з курсантами було проведено анкетування для визначення стрес-факторів (специфіки побутових, навчальних і службових умов освітнього процесу), які відчули курсанти за останній рік, та їх уявлення про стрес-фактори майбутньої професійної діяльності. Курсанти в довільній формі відповідали на такі питання:

1) опишіть побутові ситуації, в яких у Вас особисто виникало психоемоційне напруження за минулий рік;

2) опишіть навчальні ситуації, в яких у Вас особисто виникало психоемоційне напруження за минулий рік;

3) опишіть ситуації, що виникали під час виконання службових обов’язків курсантів, в яких у Вас особисто виникало психоемоційне напруження за минулий рік;

4) опишіть стрес-фактори Вашої майбутньої професійної діяльності на посаді поліцейського (як Ви це собі уявляєте).

Відповіді на перше питання були оформлені у вигляді таблиці (табл. 1). Стрес-фактори, наявні в першокурсників та відсутні в курсантів інших курсів, у таблиці позначені прочерками.

Як видно з таблиці, більшість курсантів 2, 3, 4 курсів зазначило, що стрес-факторів у побуті курсантів за останній рік вони особисто не відчували (80,7%, 85,4%, 81,7%). Така істотна різниця в порівнянні з першим курсом (28,1%) зумовлена двома факторами: по-перше, старші курси за роки навчання мали час адаптуватися до специфічних умов навчання в закладі, по-друге це зумовлено тим, що старші курси переважно не проживають в курсантських гуртожитках казарменого типу та мають інший розклад дня. Відтак статистично значимими факторами ($p \geq 0,05$), які зумовлюють психоемоційне напруження у курсантів першого курсу, є: брак часу на відпочинок (52,1%), ранній підйом (29,2%), проживання в гуртожитку казарменого типу (20,3%), ранкова зарядка (18,1%), великий колектив, гамір, черги та інше (9,0%), труднощі побудови міжособистісних стосунків між курсантами, необхідність пошуку компромісних рішень (6,3%).

Таблиця 1

Стрес-фактори побуту курсантів (%)

Стрес-фактори побуту курсантів	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	Фемп між 1 і 4 курсом	p1-2
Ранній підйом	29,2	11,1	3,5	3,3	5,383	0,01
Проживання у гуртожитку казарменого типу	20,3	-	-	-	-	-
Ранкова зарядка	18,1	-	-	-	-	-
Великий колектив (гамір, черги і інше)	8,3	4,5	1,2	1,7	2,231	0,05
Побудова міжособистісних відносин між курсантами, пошук компромісних рішень	6,3	4,1	1,19	3,3	0,984	-
Обов’язкове виконання розкладу дня курсанта	0,4	11,3	14,0	16,7	4,95	0,01
Обмеження користування власними речами (телефонами тощо)	4,5	-	-	-	-	-
Недостатньо часу на відпочинок	52,1	11,4	7,3	6,3	8,646	0,01
Відсутність вільного часу для інших справ	1,25	12,3	9,5	11,7	3,249	0,01
Відсутність будь-яких стрес-факторів у побуті курсантів	28,3	80,7	85,4	81,7	7,87	0,01

На трьох старших курсах домінують такі статистично значимі стрес-фактори ($p \geq 0,01$): обов'язкове виконання розкладу дня курсанта (11,3%, 14%, 16,7%), відсутність вільного часу для інших справ (12,3%, 9,5%, 11,7%).

Домінування стрес-фактора (відсутність вільного часу для інших справ), який викликає психоемоційне напруження у курсантів старших курсів, можна пояснити тим, що курсанти не проживають в гуртожитках казарменого типу та після навчання розходяться по своїх домішках, мають звичайні юнацькі потреби, які потребують додаткового часу. Додається до цих обставин і той факт, що курсанти з першого дня навчання є працівниками поліції і перебувають у закладі повний робочий день, а після закінчення навчання займаються самостійною підготовкою на території закладу.

Відповіді на друге питання виявили стрес-фактори навчання курсантів, які викликали психоемоційне напруження (таблиця 2).

Отримані результати демонструють, що значна кількість курсантів різних курсів не відчула стрес-факторів під час навчання (56,2%, 70,1%, 61,5%, 65,0%). Статистично значимими стрес-факторами ($p \geq 0,05$) на першому курсі визначені: екзамени (36%), закриття сесії (37,5%). Закриття заборгованостей з навчання як стрес-фактор відзначили курсанти в меншій кількості; на всіх курсах цей показник представлений відносно рівномірно.

На третьому й четвертому курсах домінуючим стрес-фактором були державні іспити (30,0%, 33,3%). Незначна кількість курсантів другого, третього, четвертого курсів визначили як стрес-фактор захист курсової роботи (3,4%, 6,5%, 4,6%).

У відповідях на третє питання (таблиця 3) домінантними, статистично значимими стрес-факторами ($p \geq 0,05$) на першому курсі визначені: добові наряди та стройова підготовка (52,5%, 20,8%).

Інші наведені в таблиці стрес-фактори – нічний підйом по тривозі (13,4%), шиккування (10,4%), вивчення статуту (6,5%) – назвали стресорами виключно курсанти першого курсу. Переважна більшість курсантів старших курсів не відчули жодних стрес-факторів виконання службових обов'язків курсантів (82,3%, 84,4%, 96,7%).

В уявленнях курсантів випускних третього і четвертого курсу про стрес-фактори майбутньої професійної діяльності (таблиця 4) домінантними, статистично значимими стрес-факторами ($p \geq 0,05$) виступили: ненормований робочий день, праця у вихідні, відсутність часу на особисте життя (32,3%, 31,7%), велике навантаження, дуже інтенсивний режим праці (26,1%, 25%).

На першому курсі такі уявлення про майбутню професійну діяльність виступають стресорами для значно меншої кількості курсантів, що можна пояснити тим, що курсанти першого курсу ще не

Таблиця 2

Стрес-фактори навчання курсантів, (%)

Стрес-фактори навчання курсантів	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	фемп між 1 і 4 курсом	p1-2
Екзамени	36,3	14,3	16,1	21,7	2.245	0,05
Закриття сесії	37,5	23,3	20,1	11,7	4.295	0,01
Захист курсової роботи	-	3,4	6,5	4,6	-	-
Закриття заборгованостей по навчанню	14,6	9,1	7,4	8,3	1.386	-
Державні іспити	-	-	30,0	33,3	-	-
Не відчули ні яких стрес-факторів під час навчання курсантів	54,2	70,1	61,5	65,0	1.524	-

Таблиця 3

Стрес-фактори виконання службових обов'язків курсантів, (%)

Стрес-фактори виконання службових обов'язків курсантів	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	фемп між 1 і 4 курсом	p1-2
Добові наряди	52,5	15,5	14,3	3,4	8,106	0,01
Нічний підйом по тривозі	13,4	0	0	0	-	-
Вивчення статуту, службових положень і обов'язків курсанта	6,5	0	0	0	-	-
Шиккування	10,4	0	0	0	-	-
Стройова підготовка	20,8	4,2	2,6	1,7	4,746	0,01
Не відчули жодних стрес-факторів виконання службових обов'язків курсантів	37,1	82,3	84,4	96,7	10,157	0,01

Стрес-фактори майбутньої професійної діяльності в уявленнях курсантів, (%)

Стрес-фактори професійної діяльності поліцейського	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	фемп між 1 і 4 курсом	p1-2
Ненормований робочий день, праця по вихідним, відсутність часу на особисте життя	1,7	18,8	32,3	31,7	6,47	0,01
Велике навантаження, дуже інтенсивний режим праці	13,8	19,3	26,1	25,0	1,981	0,05
Адаптація на новому місці праці	4,6	8,8	6,3	8,3	1,053	-
Загроза для власного життя і здоров'я	16,7	7,7	5,5	5,0	2,709	0,01
Відповідальність за життя людей і власні вчинки	17,9	8,4	3,8	3,3	3,526	0,01
Негативне ставлення до поліцейського з боку населення, різні стереотипи	13,3	14,4	15,0	18,3	0,949	-
Силові дії, затримання особи чи групи осіб	15,8	12,7	15,0	13,3	0,492	-
Робота з особою чи з групою осіб, які оскорбляють поліцейського, провокують, агресивно поведуться	6,3	6,3	8,8	11,7	1,323	-
Огляд міста злочину чи надзвичайної події (вбивства, загибель людей)	5,4	4,2	6,3	5,0	0,125	-
Масові заворушення	5,0	4,6	6,3	8,3	0,921	-
Необхідність втрутитися в масову бійку	4,6	2,4	2,6	3,3	0,464	-
Застосування вогнепальної зброї, стрілянина	3,3	3,4	1,3	1,7	0,714	-
Спілкування зі злочинцями (допит і інше)	2,9	2,5	1,3	1,7	0,554	-
Надзвичайні ситуації (постраждалі, робота с родичами і близьким які перебувають в стані істерики, шоку, горювання)	0,4	0,8	2,6	1,7	0,939	-
Спілкування з «привілейованими» категоріями населення, почуття незахищеності	0,8	1,2	3,8	1,7	0,836	-
Не уявляють жодних стрес-факторів	20,4	19,7	21,3	28,3	1,282	-

були на навчальній практиці в діючих підрозділах Національної поліції. Ці стресори переважають у старшокурсників навіть над екстремальними аспектами їх майбутньої професії.

Також значними стресорами старшокурсники вважають: негативне ставлення до поліцейського з боку населення, різні стереотипи (15%, 18,3%), силові дії, затримання особи чи групи осіб (15%, 13,3%), робота з особою чи з групою осіб, які принижують поліцейського, провокують, агресивно поведуться (11,7%), адаптація до нового місця праці (8,3%), масові заворушення (8,3%), огляд міста злочину чи надзвичайної події, вбивства, загибель людей (5,0%). Поряд із цим ці ж самі стресори у значній кількості представлені у відповідях першокурсників, і статистично значимої різниці між ними не встановлено.

На першому курсі статистично значимими стрес-факторами ($p \geq 0,05$) встановлені: відповідальність за життя людей і власні вчинки (17,9%) і загроза для власного життя і здоров'я (16,7%). Перший із них вказує на те, що на даному етапі професіоналізації у значній кількості першокурсників відповідальність ще не інтегрувалася у структуру особистості, тому залишається стресором. Надалі, як ми можемо бачити з таблиці, представленість цього фактора у відповідях курсантів

спадає: другий курс (8,4%), третій (3,8%), четвертий (3,3%).

Усі інші стресори: необхідність втрутитися в масову бійку (перший курс – 4,6%, четвертий курс – 3,3%), застосування вогнепальної зброї, стрілянина (перший курс – 3,3%, четвертий курс – 1,7%), спілкування зі злочинцями, допит та інше (перший курс – 2,9%, четвертий курс – 1,7%), надзвичайні ситуації – постраждалі, робота с родичами й близькими, що перебувають в стані істерики, шоку, горювання (перший курс – 0,4%, четвертий курс – 1,7%), спілкування з «привілейованими» категоріями населення, почуття незахищеності (перший курс – 0,8%, четвертий курс – 1,7%) – представлені у відповідях курсантів усіх курсів у незначній кількості.

Отже, можемо констатувати, що в очікуваннях курсантів старших курсів щодо майбутньої професії домінують аспекти організаційного стресу, на першому курсі домінує стрес не інтегрованої відповідальності та побоювання за власну безпеку.

Надалі із застосуванням методики «Шкала психологічного стресу PSM-25» було визначено рівень переживання психологічного стресу курсантами в актуальний період часу (дивись таблиця № 5).

Рівень психологічного стресу курсантів (%)

Рівень стресу	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	фемп між 1 і 4 курсом	p1-2
Високий	0,4	0	1,3	1,7	0,939	-
Середній	4,6	2,4	3,9	3,3	0,464	-
Низький	95,0	97,6	94,8	95,0	-	-

Із таблиці бачимо, що в більшості курсантів виявився низький рівень психологічного стресу (1 курс – 95%, 2 курс – 97,6%, 3 курс – 94,8%, 4 курс – 95,0%), що свідчить про їхню психологічну адаптивність до специфічних умов навчання в університеті. Отже, можемо констатувати, що всі стрес-фактори, які зазначали курсанти, не мають довготривалого впливу на особистість, а більшість юнаків на адаптувалися умов специфічних умов навчання.

Висновки та перспектива подальших досліджень.

У ході дослідження було встановлено, що курсанти першого курсу за час навчання відчували вплив таких стрес-факторів, як: недостатність часу на відпочинок, ранній підйом, проживання в гуртожитку казарменого типу, ранкова зарядка, великий колектив, гомін, черги, побудова міжособистісних відносин між курсантами, пошук компромісних рішень, екзамени, закриття заборгованостей по навчанню, добові наряди, стройова підготовка, нічний підйом по тривозі, шиккування, вивчення статуту.

Більшість курсантів 2, 3, 4 курсів зазначило, що стрес-факторів у побуті курсантів за останній рік вони особисто не відчували. Дещо менша частина старшокурсників вказала на відсутність вільного часу для інших справ, брак якого викликає в них певне психоемоційне напруження. За напрямом навчання чутливим стресором для курсантів 3 і 4 курсів була підготовка і здача державних іспитів. У ситуаціях виконання службових обов'язків акцентоване психоемоційне напруження у старшокурсників не виникало.

В уявленнях курсантів випускних курсів про умови і обов'язки майбутньої професійної діяльності були значно виражені такі стрес-фактори: ненормований робочий день, праця у вихідні, від-

сутність часу на особисте життя, велике навантаження, дуже інтенсивний режим праці. Трохи менше акцентованими стресорами старшокурсники вказали: негативне ставлення до поліцейського з боку населення, різні негативні стереотипи, ситуації де потрібно задіяти силові дії, затримання особи чи групи осіб.

В уявленнях курсантів першого курсу щодо стрес-факторів у роботі поліцейського зазначені: відповідальність за життя людей, власні вчинки та загроза для власного життя і здоров'я.

Отже, можемо констатувати, що в очікуваннях курсантів старших курсів щодо майбутньої професії значно виражені аспекти організаційного стресу, на першому курсі значним стрес-фактором курсанти вважають відповідальність за свої дії чи бездіяльність та побоювання за власну безпеку.

Рівень психологічного стресу під час дослідження майже у всіх курсантів був низький або середній. Це дозволяє зробити висновок про те, що система специфічних умов навчання в університеті розрахована таким чином, щоб особистість змогла поступово адаптуватися до умов майбутньої професійної діяльності. Стресори, дію яких відчують курсанти на різних етапах навчання, мають обмежений, короткотривалий вплив на особистість і з часом інтегруються в систему необхідних для професійної діяльності поліцейського якостей.

Перспективою подальших досліджень вважаємо можливість дослідити ступені вираженості стрес-факторів, які відчують першокурсники, протягом всього навчального року, починаючи з першого дня їх навчання. Це надасть змогу психологам ЗВО МВС України більш якісно забезпечувати психологічну підтримку курсантів на адаптаційному етапі освітнього процесу.

Список літератури:

1. Валєєв Р.Г., Герасимчук Ю.В. Стресори в роботі поліцейського: підходи західних науковців. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3(87). С. 220–234.
2. Сельє Г. Стресс без дистресса. Москва : Прогресс, 1979. 124 с.
3. Lazarus R.S., Folkman S. Stress, appraisal and coping. N.Y. : Springer Publishing Company, 1984. P. 445.
4. Gidron Y (2019) The Biology of Stress. In Gidron Y (ed), Behavioral medicine. P. 21–39. Springer International Publishing.
5. Morgan CA, Doran A, Steffian G, Hazlett G, Southwick SM (2006). Stress-induced deficits in working memory and visuo-constructive abilities in Special Operations soldiers. *Biol Psychiat* 60(7). P. 722–729.

6. Staal MA (2004) Stress, cognition, and human performance: a literature review and conceptual framework. California : National Aeronautics and Space Administration (NASA) – Center for AeroSpace Information. P. 168.
7. Gerber M, Schilling R (2018) Stress als Risikofaktor für körperliche und psychische Gesundheitsbeeinträchtigungen. In Fuchs R, Gerber M (eds), Handbuch Stressregulation und Sport (pp. 93–122). Springer Berlin Heidelberg. Springer Reference Psychologie.
8. Johnson S., Cooper C., Cartwright, S., Donald I., Taylor, P., & Millet. C. (2005). The experience of work-related stress across occupations. *Journal of managerial psychology*. 20(2). P. 178–187.
9. Zhao, J. S., He, N., & Lovrich, N. (2002). Predicting five dimensions of police officer stress: Looking more deeply into organizational settings for sources of police stress. *Police quarterly*. 5(1). P. 43–62.
10. Violanti, J. M., Ma, C. C., Mnatsakanova, A., Fekedulegn, D., Hartley, T. A. et al. Gu, J. K., & Andrew, M. E. (2018). Associations Between Police Work Stressors and Posttraumatic Stress Disorder Symptoms: Examining the Moderating Effects of Coping. *Journal of police and criminal psychology*. 33(3). P. 271–282.
11. Violanti, J. M., & Aron, F. (1994). Ranking police stressors. *Psychological Reports*, 75. P. 824–826.
12. Chopko B. A. Posttraumatic distress and growth: An empirical study of police officers. *American journal of psychotherapy*. 2010. T. 64. № 1. С. 55–72.
13. Van der Meulen E. et. al. (2018). Effects of mental strength training for police officers: A three-wave quasi-experimental study. *Journal of Police and Criminal Psychology*. T. 33. № 4. С. 385–397.
14. Valieiev, R., Tohochynskyi, O., Pekarchuk, V., Sobakar, A., & Iermakov, S. (2019). The Job Satisfaction of Ukrainian Police Officers: Condition, Structure and Key Predictors. *Romanian Journal for Multidimensional Education. Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 11(1). P. 117–131.
15. Schulz P, Schlotz W. 1999. Trierer Inventar zur Erfassung von chronischem Streß (TICS): Skalenkonstruktion, teststatistische Überprüfung und Validierung der Skala Arbeitsüberlastung 45(1): 8–19.

Azarenkov O.G. PECULIARITIES OF CADETS' PERCEPTION OF STRESS FACTORS IN SPECIFIC CONDITIONS OF STUDY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF UKRAINE

The article deals with the study of stress factors that cadets experience in specific conditions of enlistment in higher education institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The stressors of life, training and job responsibilities were studied through questionnaires. In each private questionnaire there was an indication of a course about significant stressors of their future professional activity. The obtained results were analyzed separately for each course of the course, taking into account changes in learning conditions for young and senior courses.

The level of existing psychological stress in the cadets was determined by stagnant methods "Scale of psychological stress PSM-25.

During the study, it was found that the course of the first year was affected by stress factors: lack of time for rest, early rise, living in a dormitory, barracks, morning solitude, a large team, side studies, medical course, training drawings, day clothes, combat training, night rise on alarm, line-up, study of the charter.

The majority of cadets of 2, 3, 4 courses meant, for stress factors in a life of cadets for the last year they personally didn't feel. Beyond the direction, a sensitive stressor instruction for 3rd and 4th year courses will be prepared and there will be government responses.

The following stress factors were significantly expressed in the perceptions of cadets of graduation courses about the conditions and responsibilities of future professional activity: unregulated settlement day, weekend work, day off, weekend work, otdutnyantyayniya, zidnetsintiya, zidnetsintyanyya, mode of production where you need to use force.

In the disclosure of the first-year courses of stressors for the work of police significance: individuality for people's lives, their own actions and a threat to life and health.

The analytical results of the study created with the help of the system reach a state in which systems are created in which production systems are produced, as well as short-termization is performed.

Key words: *stress, professional stress, stress in the work of a police officer, stress factors of training cadets of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.*